

Vrouw gezocht

Vrouwen in de Vlaamse televisiejournals (2003–2011)

Minder dan één nieuwsbron op vier in het TV-nieuws is een vrouw. VTM laat iets meer vrouwen aan het woord dan Eén. Over de negen onderzochte jaren heen (2003-2011) hebben vrouwen precies 4,4% aandacht gewonnen. Vrouwelijke elitebronnen, die omwille van hun functie of positie worden geïnterviewd, komen slechts 17% van de spreektijd voor elitebronnen aan het woord. Vooral mannen treden dus op als nieuwsbron met expertise. In een rol als getuige of persoon in de straat, verwachten we wel een gelijke verdeling omdat voor die rollen evenveel vrouwen als mannen in aanmerking komen. Het blijkt echter dat ook mannen die rollen domineren met 57% van de spreektijd. Vrouwen komen vooral in 'zachtere' thema's aan bod zoals onderwijs en entertainment. Mannen domineren sterk de 'hardere' thema's zoals defensie en oorlog. Van alle vrouwen kwam politica Laurette Onkelinx het meest aan het woord in het Vlaamse TV-nieuws.

Het Elektronisch Nieuwsarchief

Het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA – www.nieuwsarchief.be) archiveert sinds 2003 alle nieuwsuitzendingen van 19 uur op Eén (VRT) en VTM op digitale wijze. Alle nieuwsuitzendingen worden ook gecodeerd: de nieuwsitems worden in detail bekeken en geanalyseerd. Het ENA is een interuniversitair initiatief van de Universiteit Antwerpen en de K.U.Leuven met Stefaan Walgrave (UA) en Marc Hooghe (KUL) als promotoren. Sinds januari 2012 maakt het ENA deel uit van het Vlaamse Steunpunt Mediamonitoring gefinancierd door de Vlaamse overheid. Een eerste doel van het ENA is om nieuwsinhouden te analyseren en de bevindingen te rapporteren aan de Vlaamse overheid of ze op te nemen in wetenschappelijke publicaties. Een tweede doel is de data ter beschikking te stellen van de ruimere wetenschappelijke gemeenschap.

Technische fiche

Onderzoekperiode	Januari 2003 - september 2011
Aantal 19-uur-journals (Eén en VTM)	N = 6.119
Aantal nieuwsitems	N = 121.013

Vrouw gezocht

Vrouwen in de Vlaamse televisiejournals (2003–2011)

Debby Vos, Julie De Smedt, Marc Hooghe & Stefaan Walgrave

Vrouwen hebben lang moeten strijden voor een volwaardige plaats binnen de samenleving. In de 19de eeuw leefden vrouwen bij het 'aanrecht' en mochten ze niet studeren en geen beroep uitoefenen. Onder meer dankzij de feministische stroming hebben vrouwen meer rechten en vrijheden gekregen in een maatschappij die oorspronkelijk vooral op mannen gericht was. Een belangrijke mijlpaal in de geschiedenis is 1948, het jaar dat in België de stemplicht voor vrouwen werd ingevoerd. Vandaag de dag is het fenomeen van de tweeverdieners eerder regel dan uitzondering en zien we dat vrouwen steeds hoger op de carrièreladder klimmen. Toch zijn begrippen zoals 'het glazen plafond' nog brandend actueel: vrouwen ondervinden nog vaak moeilijkheden om door te groeien naar topfuncties en evenveel te verdienen als mannen.

Moeten vrouwen ook strijden voor hun plaats in de media? De massamedia zijn een venster op de wereld en streven ernaar de maatschappij te weerspiegelen. Eerdere onderzoeken wijzen echter telkens op een ondervertegenwoordiging van vrouwen. Het Global Media Monitoring Project analyseert sinds 1995 hoeveel vrouwen op een willekeurige dag wereldwijd in de nieuwsmedia verschijnen. Op een willekeurig geselecteerde dag in 2009 was 24% van alle nieuwsbronnen in de 108 onderzochte landen een vrouw. Eerder onderzoek van Knut De Swert en Marc Hooghe bevestigde die gegevens ook voor Vlaanderen. Hoe vaak en in welke functies vrouwen op televisie aan bod komen, kan een invloed hebben op hoe we over vrouwen en hun rol in de maatschappij denken. Als vrouwen bijvoorbeeld vooral geïnterviewd worden over sociale thema's en nooit over defensie, dan gaan kijkers misschien veronderstellen dat vrouwen niet geschikt zijn om hun mening te geven over defensie. Het beeld dat we via televisie krijgen, bepaalt voor een groot deel ons wereldbeeld. Want nog steeds zijn de televisiemedia voor de meesten het belangrijkste medium om zich te informeren over wat er in de wereld gebeurt.

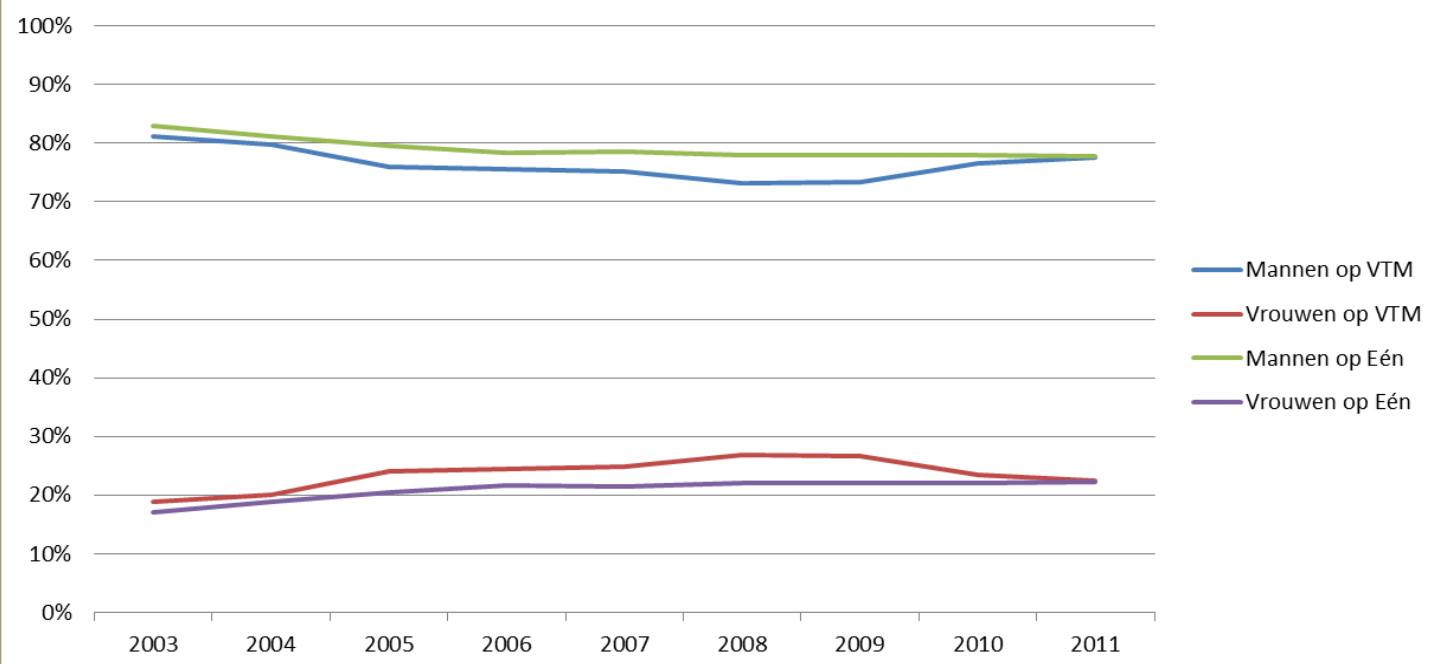
Hoe is de man-vrouwverhouding in de Vlaamse TV-journals? Welk man- en vrouwbeeld scheppen de journals van de maatschappij? Is het aantal vrouwen in het nieuws sinds 2003 geëvolueerd? Komen vrouwen vaker als elitebron of als 'vrouw in de straat' aan het woord? Bij welke thema's krijgen vrouwen het vaakst een micro onder de neus geduwd? Als lid van welke partij hebben vrouwelijke politici het meeste kans op spreektijd? Deze Nieuwsmonitor onderzoekt de media-aandacht voor vrouwen in de 19-uur-journals van Eén en VTM. De onderzoeksperiode gaat van januari 2003 tot en met september 2011. In totaal werden meer dan 120.000 nieuwsitems onderzocht. Het feit dat we gegevens van negen jaar lang kunnen vergelijken, is belangrijk: gedurende die negen jaar is de maatschappelijke invloed van vrouwen, ondermeer in de politiek, toegenomen. Als de massamedia die maatschappelijke trend volgen, dan zou dat betekenen dat we in die negen jaar ook een toenemende vertegenwoordiging van vrouwen in het nieuws zouden moeten zien. In een eerste deel wordt een beeld geschetst van de media-aandacht voor vrouwen in het algemeen. In een tweede deel wordt dieper ingegaan op de vrouwelijke politici in het nieuws.

Deel 1: Vrouwen in het nieuws

Welk aandeel van het totale nieuwsaanbod krijgen vrouwen? In deze Nieuwsmonitor definiëren we media-aandacht als 'spreektijd': het gaat dan om het aantal seconden dat vrouwen of mannen aan het woord worden gelaten in het televisienieuws. Omdat ons uiterlijk nu eenmaal gendermatig bepaald is, ziet de kijker als er bijvoorbeeld een minister aan het woord komt of het om een vrouw of een man gaat. Wat betreft beeldvorming is spreektijd dus belangrijker dan enkel een vermelding door de nieuwslezer of journalist. Onze benadering geeft dan ook een zeer precies beeld van de aandachtverdeling tussen beide geslachten. De algemene cijfers tonen aan dat, in de laatste negen jaar, minder dan één nieuwsbron op vier een vrouw was: vrouwen kregen in totaal 22% van de totale spreektijd in de journaals. Mannelijke nieuwsbronnen kregen maar liefst 78% van de spreektijd. Het is duidelijk dat vrouwen sterk ondervertegenwoordigd en mannen even sterk oververtegenwoordigd zijn in de Vlaamse TV-journaals. De cruciale vraag is echter wat de oorzaak is van deze wanverhouding. Vrouwen bekleden nu eenmaal minder leidinggevende posities in de samenleving, en ze komen dus ook minder vaak in aanmerking als nieuwsbron. Hieronder bestuderen we nader de verschillende deelaspecten van de vrouw-man vertegenwoordiging in het nieuws.

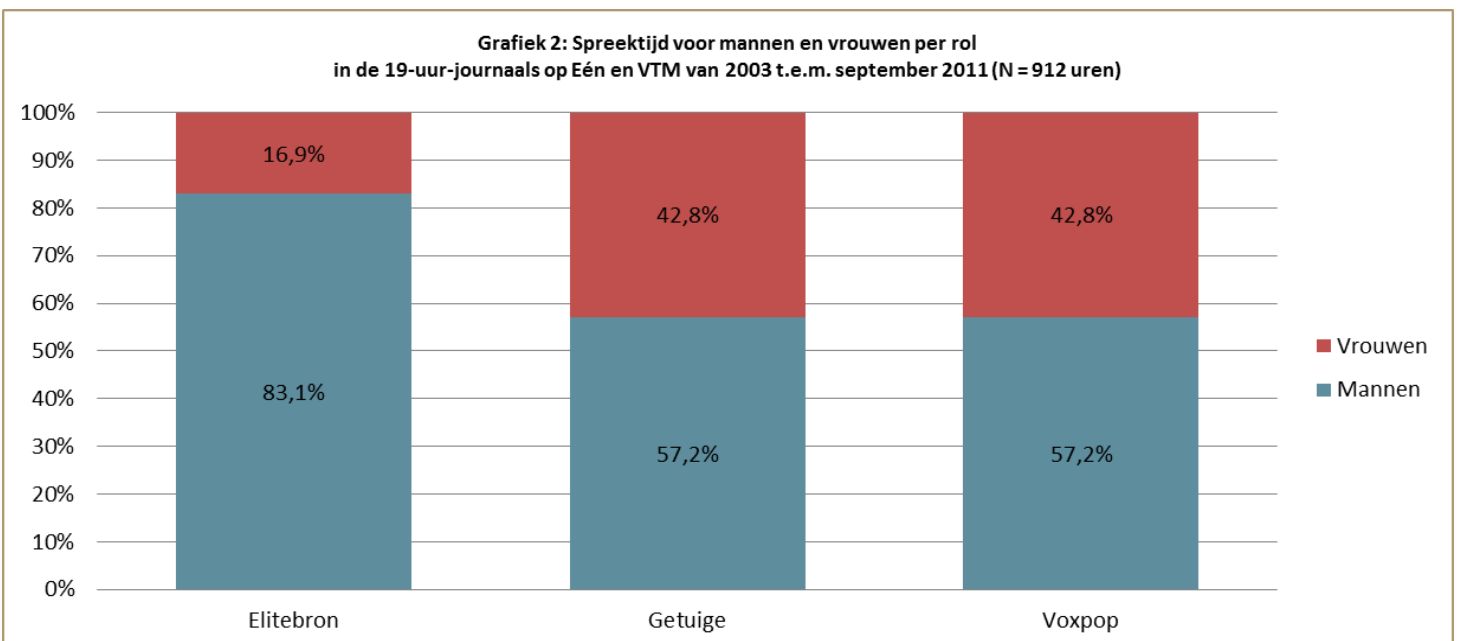
Grafiek 1 toont de evolutie van de spreektijd voor vrouwen en mannen in het nieuws van Eén en VTM afzonderlijk. Het is duidelijk dat zowel op Eén als op VTM mannen oververtegenwoordigd zijn. Ondanks de minieme verschillen tussen beide zenders laat VTM iets meer vrouwen aan het woord dan Eén, en dit in elk van de onderzochte jaren. Dit is een opmerkelijk resultaat, onder meer omdat de openbare omroep een duidelijk diversiteitsbeleid voert en VTM niet. De openbare omroep streeft ernaar bepaalde quota te halen door onder andere een bepaald aandeel vrouwen aan bod te laten komen in de journaals. Bij de commerciële zender VTM zijn zulke quota onbestaande, en toch komen er in het nieuws van VTM meer vrouwen aan bod. Is de aandacht voor vrouwen geëvolueerd sinds 2003? De vertegenwoordiging van vrouwen in de journaals stijgt lichtjes van gemiddeld 18% in 2003 naar gemiddeld 22% in 2011. Over de negen jaren heen hebben vrouwen precies 4,4% aandacht gewonnen. Verder in deze Nieuwsmonitor zal blijken of deze stijging een gevolg is van het feit dat meer vrouwen vanuit hun professionele functie aan het woord komen of dat, bijvoorbeeld, meer vrouwelijke 'personen in de straat' geïnterviewd worden. Er is dus wel degelijk een evolutie naar een meer gelijke vertegenwoordiging van vrouwen en mannen, maar die evolutie gaat bijzonder traag. Als de huidige trend wordt verdergezet, dan zou dit betekenen dat er pas in het jaar 2061 evenveel vrouwelijke als mannelijke nieuwsbronnen aan bod komen.

**Grafiek 1: Evolutie van de spreektijd voor mannen en vrouwen
in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 2003 t.e.m. september 2011 (N = 913 uren)**

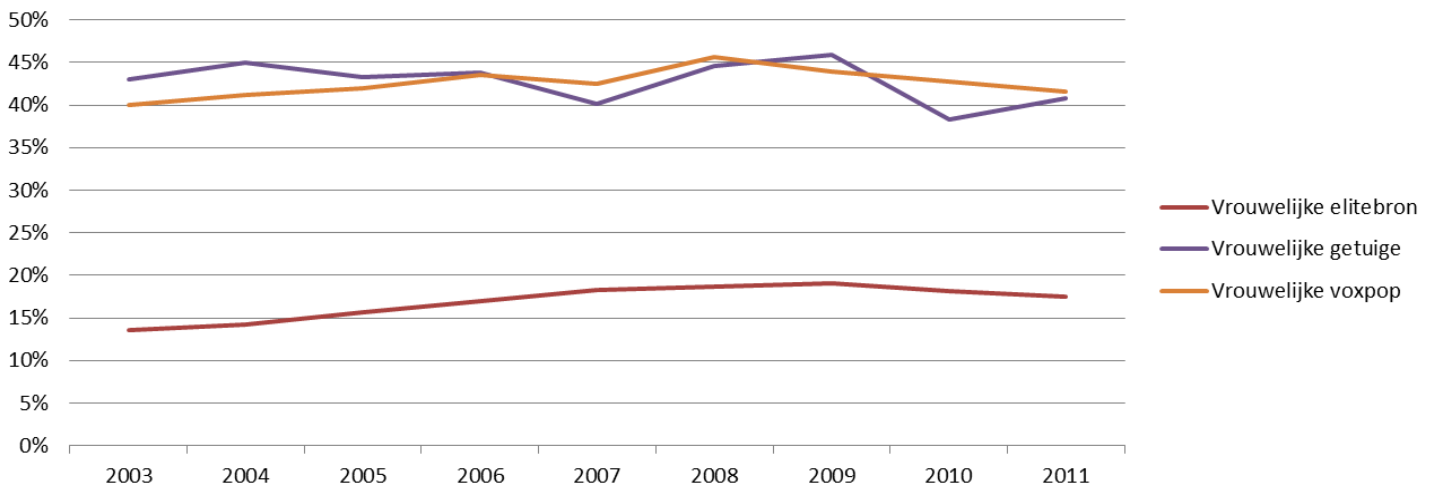
Vrouwen trekken dus minder dan één vierde van de totale aandacht naar zich toe. Maar wie zijn die vrouwen dan? Om welke redenen worden ze geïnterviewd? In dit onderzoek worden drie rollen onderscheiden. Ten eerste kunnen vrouwen expert zijn in een bepaald domein en omwille van hun kennis door een journalist gevraagd worden om toelichting te geven bij een bepaald onderwerp. Dit zijn de **elitebronnen**, zoals politici, werknemers, professoren maar bijvoorbeeld ook celebrities en royals. Ten tweede zijn er de **getuigen**. Dat zijn zorgvuldig geselecteerde actoren die geïnterviewd worden omdat ze exclusieve informatie bezitten over het onderwerp van het item of zelf het onderwerp ervan zijn. Dit type actor is in zekere zin onvervangbaar omdat ze over informatie beschikken die zij alleen hebben; het gaat om hun getuigenis. Slachtoffers, ooggetuigen of kennissen van bekende personen zijn hiervan enkele voorbeelden. Ten derde wordt de zuivere 'persoon in de straat' oftewel de **voxpops** onderscheiden. Het gaat hier om passanten die door de journalist 'willekeurig' geselecteerd worden omwille van hun mening over of ervaring met een gebeurtenis of fenomeen. Voxpops zijn vervangbaar omdat ze niet over exclusieve informatie beschikken; vele andere mensen beschikken over dezelfde informatie en zouden gelijkaardige quotes kunnen leveren. Voorbeelden van voxpops zijn klanten, deelnemers aan een betoging, toeschouwers of de winkelende medemensen.

Grafiek 2 toont in welke rol vrouwen in het nieuws geïnterviewd worden. Het is duidelijk dat vrouwen zeer weinig als elitebronnen worden opgevoerd: onder de elitebronnen gaat het slechts om 17% van de spreektijd voor vrouwen in vergelijking met 83% voor mannen. Binnen de elitebronnen is het beroep van leraar het meest evenwichtig verdeeld: een verhouding van 53% (leraars) en 47% (leraressen). De ondervertegenwoordiging van vrouwelijke elitebronnen roept vragen op: is die te wijten aan het feit dat er gewoonweg minder vrouwelijke elitebronnen zijn, of aan het feit dat journalisten vaker mannelijke bronnen selecteren binnen het bestaande aanbod van mogelijke elitebronnen? Bij de getuigen en de voxpop, de twee andere rollen waarin mensen in het nieuws aan bod kunnen komen, zouden we een gelijke verdeling verwachten omdat voor die rol in principe evenveel vrouwen als mannen in aanmerking komen. Toch zien we ook in die rollen een oververtegenwoordiging van mannen. Zowel de vrouwelijke getuigen als de vrouwelijke voxpops krijgen 43% van de spreektijd terwijl de mannen ook deze rollen domineren. Dit wil zeggen dat, zelfs als journalisten zo goed als helemaal zelf kunnen kiezen wie ze interviewen, ze nog altijd vaker voor mannen dan voor vrouwen opteren. Toch is de man-vrouwverhouding bij getuigen en voxpops duidelijk evenwichtiger dan die bij elitebronnen. Bij enkele voxpops, zoals ouders en patiënten, worden zelfs meer vrouwen dan mannen aan het woord gelaten: van beide rollen is 44% mannelijk en 56% vrouwelijk.

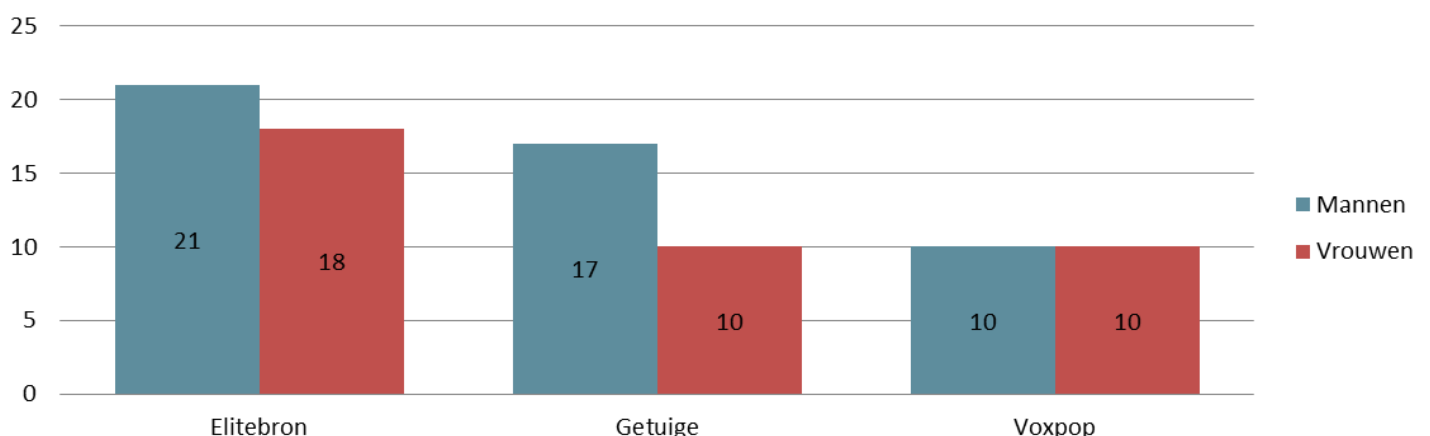
Is de man-vrouwverdeling in de verschillende rollen doorheen de jaren geëvolueerd? Grafiek 3 toont de evolutie van de spreektijd voor vrouwen, volgens hun rol in de TV-journaals. De totale spreektijd van de vrouwelijke getuigen en de vrouwelijke voxpops schommelt van jaar tot jaar. Voor die rollen is er geen duidelijke evolutie merkbaar in de laatste negen jaar. Er is echter wel een duidelijke trend waar te nemen in de evolutie van de elitebronnen. We zien dat de aandachtverdeling van de vrouwelijke elitebronnen sterk overeenkomt met de totale evolutie (cfr. Grafiek 1). Dit wil zeggen dat de licht positieve trend in Grafiek 1 veroorzaakt wordt doordat er geleidelijk meer elitevrouwen aan het woord komen, en niet omdat er meer vrouwelijke getuigen of voxpops geïnterviewd worden.

Grafiek 3: Evolutie van de spreektijd vrouwen per rol in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 2003 t.e.m. september 2011 (N = 912 uren)

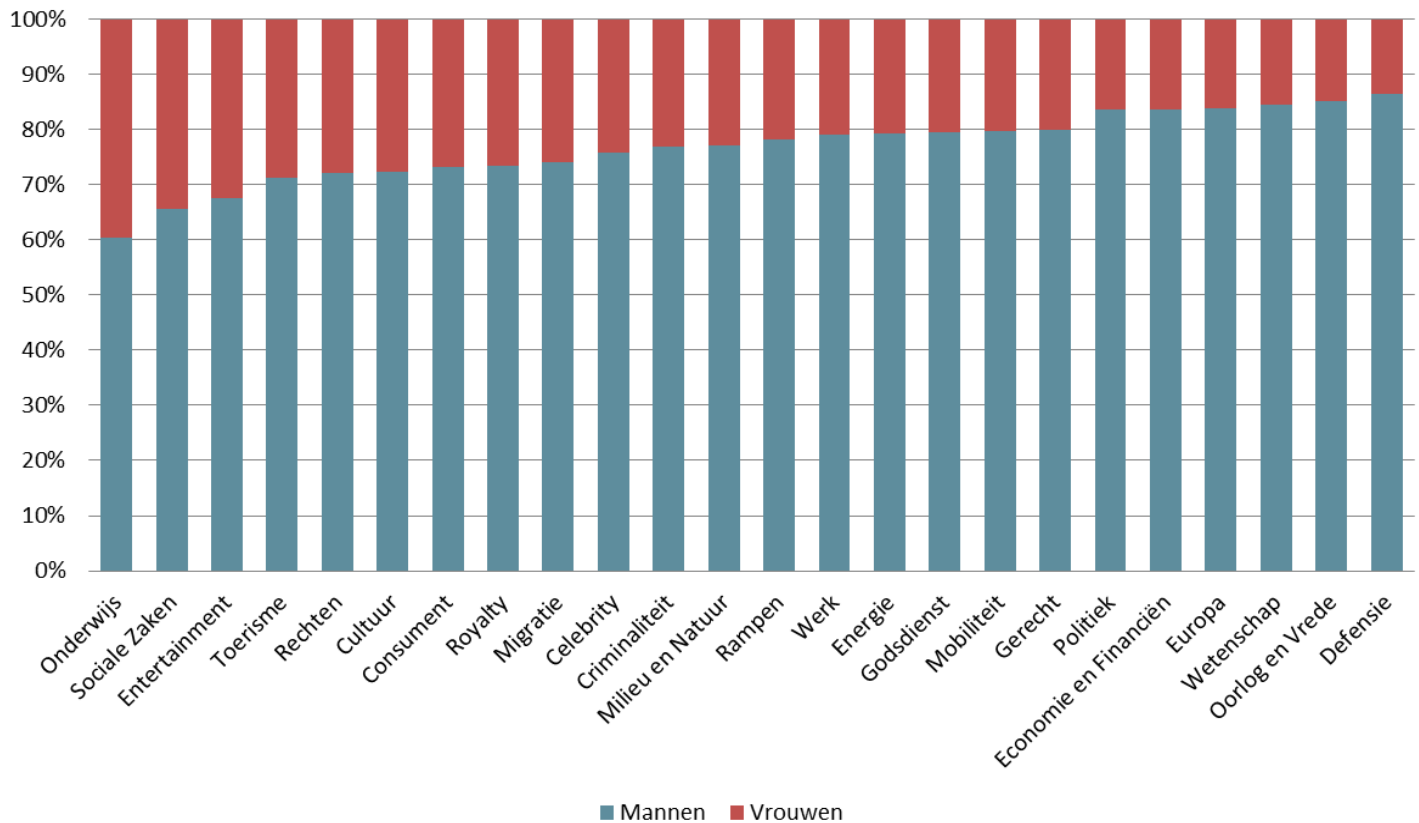
Over het algemeen zijn vrouwen dus ondervertegenwoordigd in de Vlaamse TV-journaals, zelfs als ze in de straat of als getuige geïnterviewd worden. Dit wordt vastgesteld als we de totale spreektijd van vrouwen en mannen berekenen. Het zou echter kunnen dat vrouwen minder vaak geïnterviewd worden, maar dat, als het woord krijgen, ze langer dan mannen aan het woord mogen blijven. Grafiek 4 toont de gemiddelde spreektijd per keer aan het woord voor vrouwen en mannen. Daaruit blijkt dat vrouwelijke elitebronnen en getuigen per quote minder lang aan het woord mogen blijven. De gemiddelde spreektijd is voor hen telkens enkele seconden korter dan die voor de mannen. Dit verschil is minder groot bij de elitebronnen (gemiddeld drie seconden verschil) dan bij de getuigen (gemiddeld zeven seconden verschil). Als voxpop krijgen vrouwen evenveel spreektijd als mannen. Ongeacht de rol krijgen mannen gemiddeld 19 seconden en vrouwen gemiddeld 15 seconden spreektijd. Vrouwen krijgen gemiddeld gezien dus een kortere spreektijd dan mannen. Dit suggereert toch een zekere gender bias, met andere woorden is er een vertekening op basis van geslacht.

Grafiek 4: Gemiddelde spreektijd (in seconden) per quote van mannen en vrouwen per rol in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 2003 t.e.m. september 2011

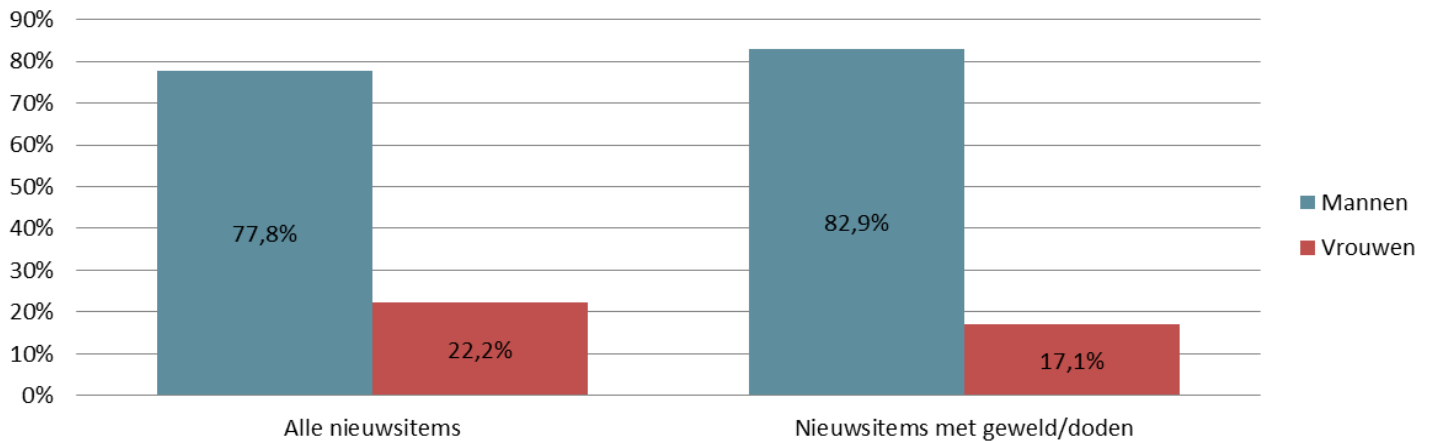
Vrouwen hebben meer kans om als consument, toeschouwer, slachtoffer of getuige in het nieuws te komen, dan als expert, werkgever, organisator of brandweercommandant. Wil dit zeggen dat vrouwen vooral in thema's zoals consumentenzaken, vermaak en criminaliteit het woord krijgen? Grafiek 5 toont de media-aandacht per geslacht en per thema in de TV-journaals. Op geen enkel thema halen vrouwen de overhand: in alle thema's zijn minstens zes geïnterviewden op tien van het mannelijke geslacht. In feite kan men dus niet spreken van 'vrouwelijke' thema's. Links in de grafiek staan de thema's waarin vrouwen het meest vertegenwoordigd zijn en rechts het minst vertegenwoordigd zijn. Vrouwen zijn het meest zichtbaar in nieuwsitems over onderwijs, sociale zaken, entertainment en toerisme. Ze zijn het minst aanwezig in nieuwsitems over defensie, oorlog, wetenschap, Europa en economie. We zouden kunnen stellen dat deze verdeling overeenkomt met een verdeling van 'softere' thema's naar 'hardere' thema's. Vrouwen worden eerder opgevoerd inzake zachtere thema's, en nog minder dan gemiddeld inzake hardere thema's.

Grafiek 5: Spreektijd van mannen en vrouwen per thema
in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 2003 t.e.m. september 2011 (N = 913 uren)

Vrouwen komen dus eerder voor in zachtere thema's zoals onderwijs dan in hardere thema's zoals oorlog en defensie. Wil dit zeggen dat er minder vrouwen in sensationele nieuwsitems voorkomen? Nieuwsitems zijn sensationeel als er beelden van doden en/of geweld getoond worden. Een nieuwsitem over de Arabische Lente waarbij een gewelddadige betoging wordt gefilmd is daar een voorbeeld van. Grafiek 6 toont hoeveel spreektijd mannen en vrouwen krijgen in het totaal van de nieuwsitems in verhouding met de spreektijd in sensationele nieuwsitems. Daaruit blijkt dat nieuwsitems met gewelddadige beelden meestal geïllustreerd worden aan de hand van mannelijke actoren: mannen krijgen nog 5% meer spreektijd in sensationele nieuwsitems dan in het totale nieuws. Mannen spreken 83% van de tijd in een nieuwsitem waarbij geweld en doden getoond worden, terwijl vrouwen de overige 17% vullen. In die items komen vooral buitenlandse politici en militairen aan het woord, wat de ondervertegenwoordiging van vrouwen kan verklaren. Wat de slachtoffers in deze items betreft, is de verhouding evenrediger: één slachtoffer op drie in sensationele items is een vrouw. Dus vrouwen worden ook niet in sterke mate als slachtoffers gecast, ze komen over het algemeen erg weinig aan bod in sensationele nieuwsitems.

Grafiek 6: Spreektijd voor mannen en vrouwen in sensationele nieuwsitems in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 2003 t.e.m. september 2011 (N= 26 uren)

Welke vrouw heeft het meest gesproken in de Vlaamse TV-journaals tijdens de laatste negen jaar? Tabel 1 geeft de Top-20 van de meest gemediatiseerde vrouwen uit België. Buitenlandse vrouwen zijn niet in de top opgenomen, maar van deze vrouwen valt op dat Hillary Clinton en Angela Merkel zeer hoog scoren in de Vlaamse journaals. Vicepremier (tijdens de laatste regering) Laurette Onkelinx staat op nummer 1 met bijna twee uur spreektijd. Dit is een opmerkelijk resultaat aangezien ze een Franstalige politica is. Uit Nieuwsmonitor 1 bleek namelijk dat Franstalige politici slechts één kans op vijf hebben om in de Vlaamse televisiejournaals te spreken. Na Onkelinx volgen de politici Caroline Gennez en Annemie Turtelboom met bijna 100 minuten spreektijd. Niet enkel de Top-3 maar bijna de volledige Top-20 van de meest geïnterviewde vrouwen bestaat uit politici. Slechts acht van de 20 zijn niet-politici zoals Dominique Reyniers (parketwoordvoester), Jill Peeters (weerexpert op VTM) en Kim Clijsters (sportvrouw).

Tabel 1: Top-20 van vrouwen met de meeste spreektijd in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 2003 t.e.m. september 2011

	Actor	Spreektijd in minuten
1	Laurette Onkelinx	115
2	Caroline Gennez	99
3	Annemie Turtelboom	81
4	Hilde Crevits	80
5	Freya Van den Bossche	76
6	Joëlle Milquet	73
7	Marianne Thyssen	70
8	Kathleen Van Brempt	58
9	Dominique Reyniers (parket Antwerpen)	55
10	Inge Vervotte	53
11	Jill Peeters (weerexpert)	46
12	Mieke Vogels	45
13	Vera Dua	44
14	Kim Clijsters (sportvrouw)	39
15	Ingrid Lieten	32
16	Prinses Mathilde (royal)	32
17	Nicole De Rouck (parket Gent)	31
18	Lieve Pellens (federaal parket)	30
19	Annemie Serlippens (parket Gent)	29
20	Ingrid Baeck (woordvoerder defensie)	26

Deel 2: De politica in het nieuws

De Top-20 van vrouwen met de meeste spreektijd in de 19-uur-journals bestaat voornamelijk uit vrouwelijke politici. Blijkbaar staat een politieke functie garant voor een grote portie media-aandacht. Zou het kunnen dat vrouwelijke politici kunnen rekenen op evenveel aandacht als hun mannelijke collega's? Of geldt het patroon van de ondervertegenwoordiging van vrouwen, zoals we dat hierboven in het algemeen vaststelden, ook voor politici? Dit tweede deel van de Nieuwsmonitor focust enkel op de vrouwelijke politici in het Vlaamse TV-nieuws. De onderzoeksperiode verschilt lichtjes van voorgaande en behelst de twee laatste federale legislaturen. In totaal werden nieuwsuitzendingen over zeven jaar geanalyseerd: van 5 juni 2003 tot 13 juni 2010. Alle Nederlandstalige federale politici worden in de analyses meegenomen. Ook de Vlaamse ministers en Vlaamse partijvoorzitters worden meegenomen om de invloed van de politieke functie op media-aandacht voldoende te kunnen nagaan. In totaal gaat het om 360 politici die al dan niet media-aandacht in de TV-journals kregen: van de 360 kregen 77 politici helemaal geen spreektijd. De onderzochte politici bestaan uit 233 mannelijke en 127 vrouwelijke politici, wat overeenkomt met een vrouwelijke vertegenwoordiging van 35%. Onderstaande analyses houden rekening met deze ondervertegenwoordiging van vrouwen in de politiek (35%) zodat de resultaten van de analyses niet beïnvloed worden door het ruimere aanbod aan mannelijke politici.

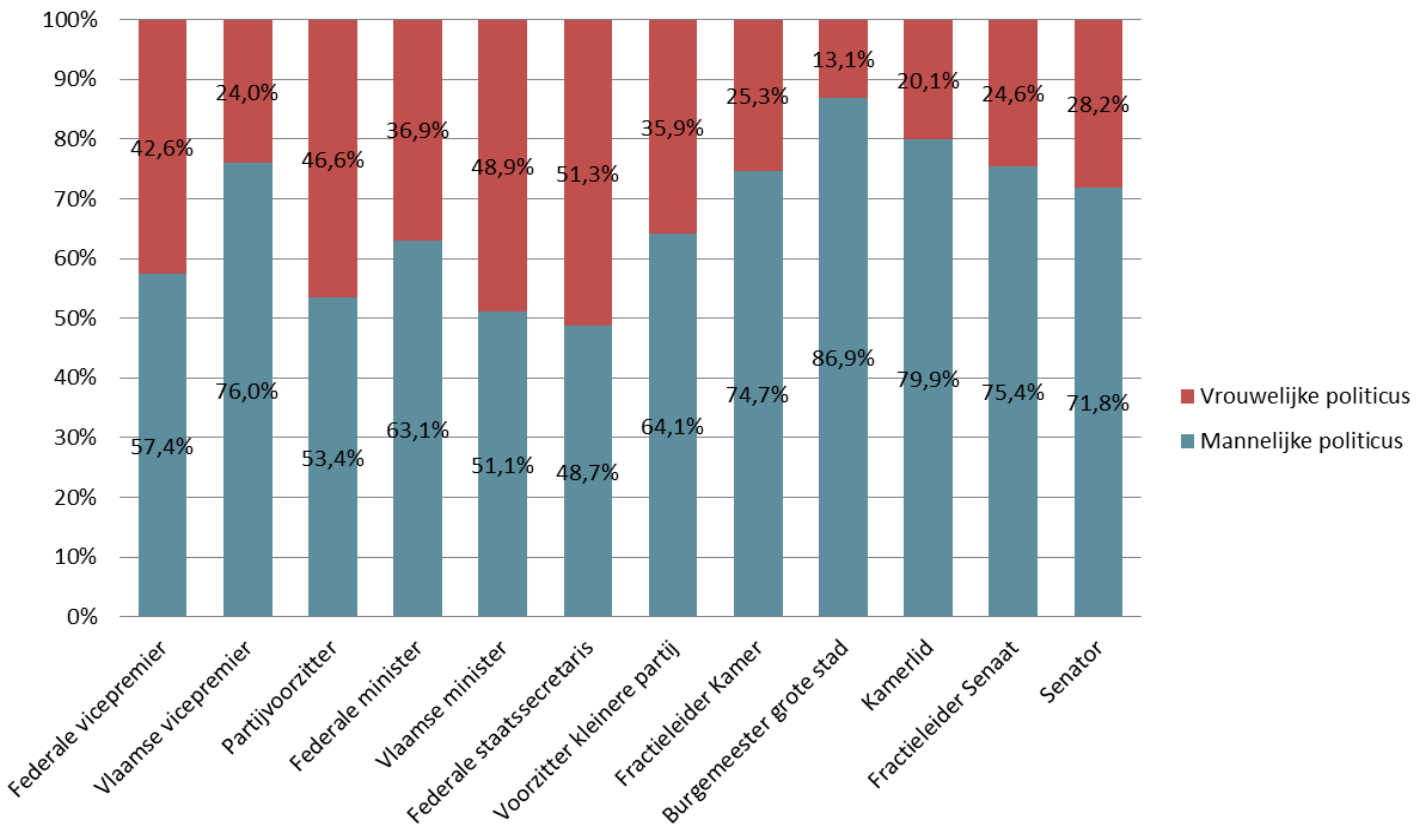
Over het algemeen krijgen vrouwelijke politici minder spreektijd dan mannelijke politici: een gemiddelde vrouwelijke politicus neemt 22,5% van de spreektijd voor haar rekening, ten opzichte van 77,5% voor een gemiddelde mannelijke politicus (terwijl de vrouwelijke politici 35% van de politici vertegenwoordigden gedurende de onderzoeksperiode). Bij de 30 politici met de meeste spreektijd zitten slechts drie vrouwen: Caroline Gennez, Marianne Thyssen en Freya Van den Bossche. In de volgende analyses gaan we na of de beperkte spreektijd voor vrouwelijke politici een gevolg kan zijn van hun functie, hun leeftijd, de partij waartoe ze behoren of de periode waarin de journals uitgezonden werden.

Politieke functie

Grafiek 7 toont de spreektijd per politieke functie voor mannen en vrouwen afzonderlijk. De grafiek drukt de verhouding uit tussen de spreektijd van mannen die deze functie bekleden en de spreektijd van vrouwen die dezelfde functie bekleden. Het feit dat er meer of minder vrouwen zijn die deze specifieke functie uitoefenen, speelt hierbij geen enkele rol meer; de resultaten zijn dus geen gevolg van het feit dat er effectief minder vrouwelijke politici zijn. De grafiek geeft de politieke functies weer die van links naar rechts dalen in macht (gebaseerd op de media-aandachtsindex van Walgrave & De Swert). De media-aandacht voor de premier, de minister-president en de Kamervoorzitter zijn niet in de grafiek opgenomen, omdat in de periode 2003-2011 enkel mannen deze functie uitoefenden en een vergelijking tussen mannen en vrouwen dus onmogelijk is. Omdat politici vaak meerdere politieke mandaten vervullen, namen we voor alle 360 politici het hoogste mandaat dat hij of zij uitoefende tijdens de legislatuur van 2003-2007 en/of 2007-2010.

De resultaten tonen aan dat vrouwelijke politici telkens minder spreektijd krijgen, ook als we rekening houden met hun functie. De enige uitzonderingen zijn de vrouwelijke Vlaamse ministers en de vrouwelijke federale staatssecretarissen. Zij krijgen ongeveer evenveel spreektijd in de 19-uur-journals als hun mannelijke collega's. Zo mochten bijvoorbeeld de staatssecretarissen Vincent Van Quickenborne (Open Vld) en Els Van Weert (sp.a-spirit) het langst praten van alle staatssecretarissen, met evenveel spreektijd (12 minuten). Over het algemeen valt uit de grafiek af te leiden dat de verdeling tussen mannen en vrouwen in de machtigere functies (links in grafiek) evenwichtiger is dan in de minder machtige functies (rechts in grafiek). Dit wil zeggen dat vrouwen met een topfunctie verzekerd zijn van ruime media-aandacht, weliswaar meestal minder dan hun mannelijke collega's. De enige uitzondering hierop is de functie van Vlaamse vicepremier. De gemiddelde mannelijke Vlaamse vicepremier neemt 76% van de spreektijd in, terwijl de gemiddelde vrouwelijke Vlaamse vicepremier 24% inneemt. Tijdens de Vlaamse regeerperiode onder Yves Leterme kreeg Frank Vandenbroucke (sp.a) van alle mannelijke Vlaamse vicepremiers de meeste spreektijd met 74 minuten. Fientje Moerman (Open Vld) echter moest het als vrouwelijke Vlaamse vicepremier stellen met slechts 23 minuten. Vrouwelijke politici met een minder belangrijke functie hebben het, in vergelijking met de meer machtigen onder hen, moeilijker om het tot in het 19-uur-journal te schoppen. De vrouwelijke Kamerleden bijvoorbeeld nemen slechts een vijfde (20%) van de spreektijd voor Kamerleden in.

Grafiek 7: Aandeel van de spreektijd per individuele politicus volgens functie in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 5 juni 2003 t.e.m. 13 juni 2010 (N = 57,4 uren)

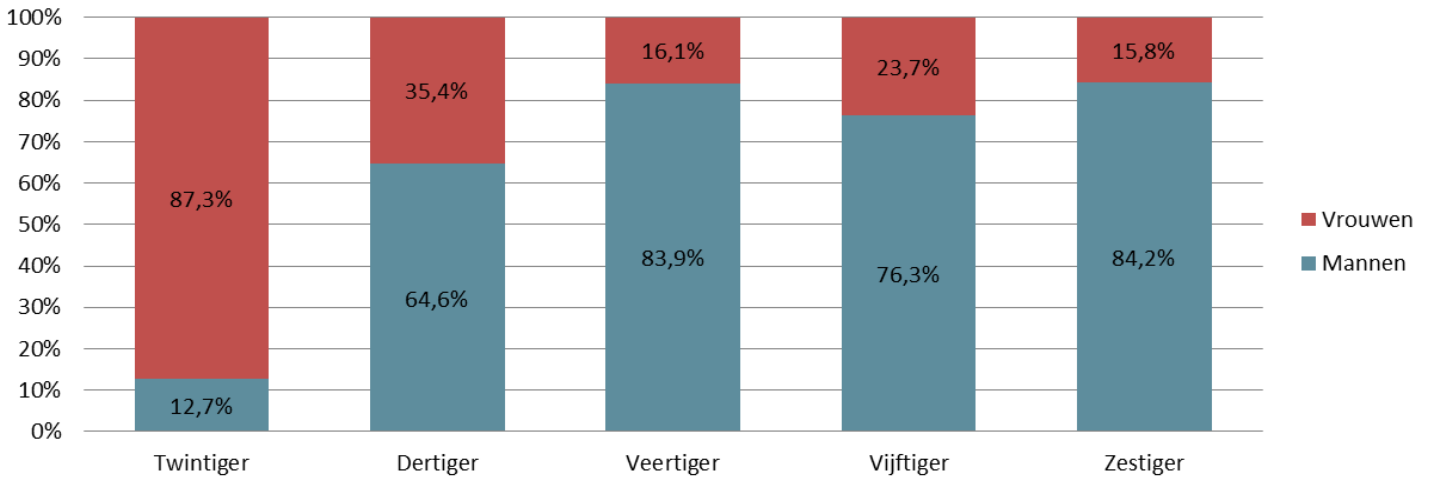

Leeftijd

Naargelang de politieke functie verschilt dus de aandachtverdeling in de media tussen mannen en vrouwen. Vrouwen met een politiek machtigere functie krijgen meer kans om in de TV-journaals te spreken dan vrouwen met een minder machtige functie. Heeft de leeftijd van de politici ook invloed op de hoeveelheid media-aandacht? Grafiek 8 toont de man-vrouwverdeling naargelang de leeftijd van de politici. De leeftijd wordt berekend op basis van de leeftijd bij de aanvang van hun mandaat. De resultaten voor twintigers zijn opmerkelijk: vrouwelijke politici krijgen, binnen de twintigers en rekening houdende met hun aandeel ten opzichte van mannen, 87% van alle spreektijd voor hun rekening. Als twintiger zijn het dus net de mannelijke politici die gemiddeld gezien minder lang mogen praten. Naarmate ze ouder worden, krijgen vrouwelijke politici minder spreektijd. Van alle resultaten die we hier in deze Nieuwsmonitor presenteren is het de eerste en enige keer dat we zien dat vrouwen oververtegenwoordigd zijn; jonge politieke vrouwen komen veel aan bod.

Het overwicht van spreektijd voor vrouwelijke twintigers in de journaals kan verklaard worden door de functies die deze vrouwen vervullen. De Top-3 van twintigers met het meeste spreektijd bestaat enkel uit vrouwen, namelijk Freya Van den Bossche, Inge Vervotte en Caroline Gennez. Net deze drie vrouwen vervulden als twintiger een topfunctie, als minister of (onder)partijvoorzitster. De mannelijke twintigers zijn daarentegen allemaal Kamerleden en Senatoren en krijgen dus minder spreektijd dan vrouwelijke twintigers met hogere functies. Het lijkt er dus op dat journalisten niet zozeer kiezen voor jonge vrouwelijke politici, maar dat jonge vrouwelijke politici tijdens de laatste jaren sneller hoge mandaten toegewezen krijgen dan hun jonge mannelijke collega's. Bij de politici die ouder zijn dan dertig jaar, zien we echter opnieuw het vertrouwde patroon terugkeren van mannen die tweederde of meer van de totale media-aandacht krijgen. De ondervertegenwoordiging van vrouwen neemt verder toe met de leeftijd.

Grafiek 8: Aandeel van de spreektijd per individuele politicus volgens leeftijd in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 5 juni 2003 t.e.m. 13 juni 2010 (N = 77 uren)

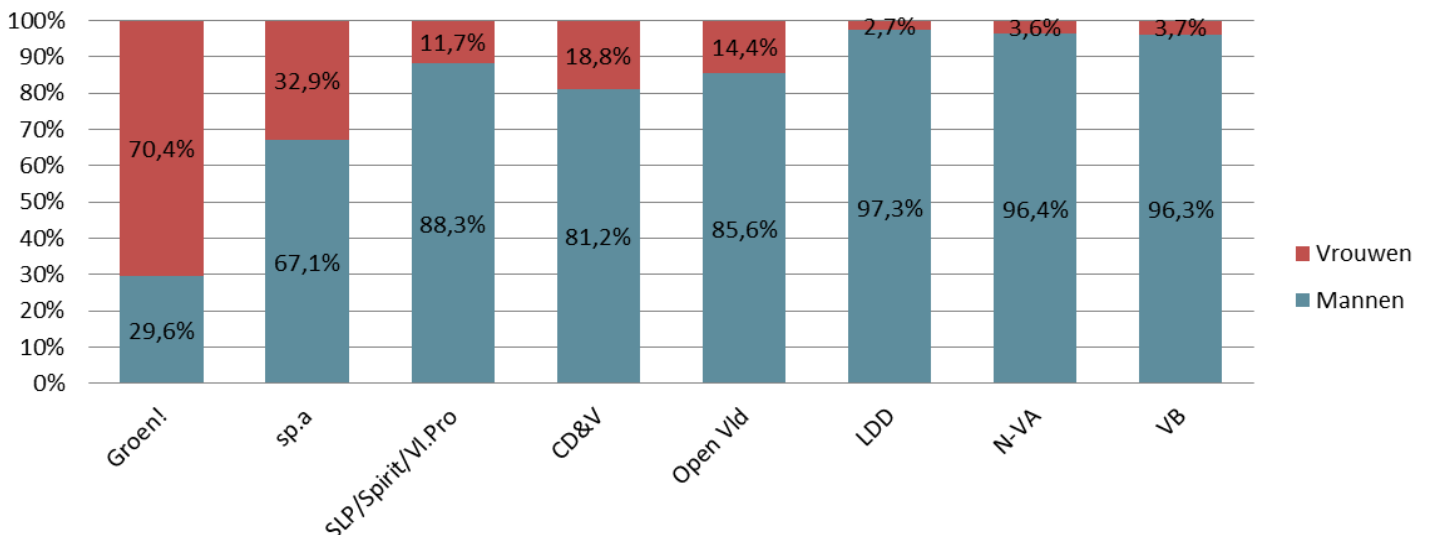

Politieke partij

De man-vrouwverhouding onder politici varieert dus naargelang de leeftijd van de politici. Zo krijgen vrouwelijke politici minder spreektijd naarmate ze ouder worden. Heeft de scheve verhouding in media-aandacht ook te maken met de partij waarvan de politici deel uitmaken? Grafiek 9 geeft de resultaten per partij weer, waarbij de partijen van links naar rechts gerangschikt staan volgens ideologische strekking (op basis van de verkiezingsgegevens van PARTIREP). De grafiek toont bijvoorbeeld dat vrouwelijke politici van Groen! veel meer spreektijd krijgen dan mannelijke politici van Groen!. Aan de andere kant van het politieke spectrum is het net omgekeerd: vrouwelijke politici van LDD, N-VA en Vlaams Belang zijn helemaal niet zichtbaar in de Vlaamse journaals. Algemeen kunnen we stellen dat vrouwelijke politici van een linkse partij meer in de 19-uur-journaals mogen praten dan vrouwelijke politici van een rechtse partij.

Een mogelijke verklaring voor deze verschillen ligt in het feit dat vrouwen die tot linkse partijen behoren meer belangrijke functies hebben dan hun collega's in rechtse partijen. En zoals we eerder zagen in Grafiek 7, kunnen politici met een machtigere functie rekenen op meer aandacht. Voor alle duidelijkheid: ook hier gaat het om de gemiddelde spreektijd van enerzijds mannelijke politici en anderzijds vrouwelijke politici, dus het feit dat het percentage vrouwelijke verkozenen bij Groen! hoger ligt dan bij het Vlaams Belang is niet de oorzaak voor deze verdeling tussen mannen en vrouwen.

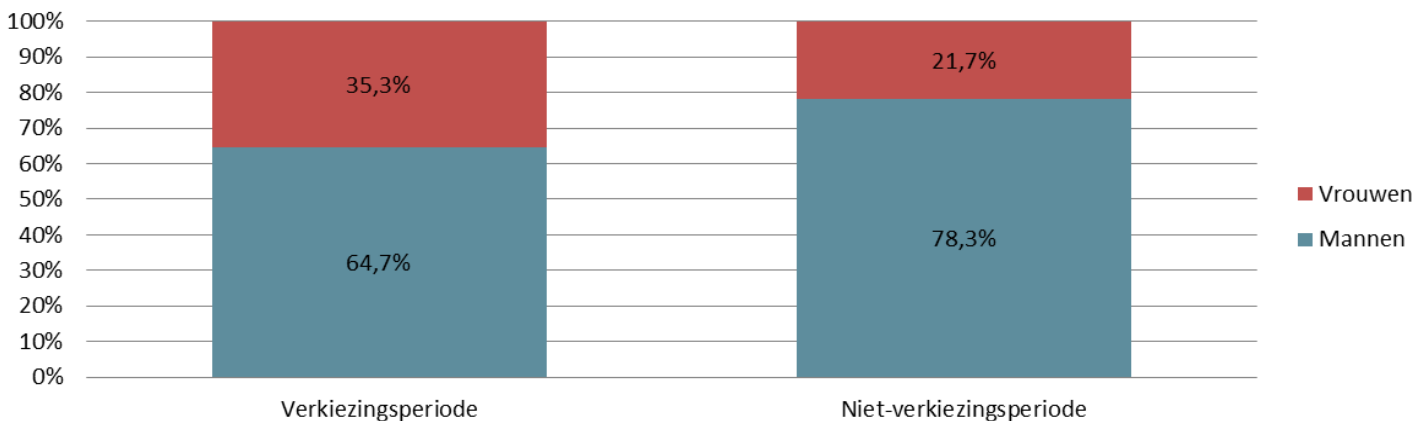
Grafiek 9: Aandeel van de spreektijd per individuele politicus volgens partij in de 19-ur-journaals op Eén en VTM van 5 juni 2003 tot en met 13 juni 2010 (N = 77 uren)

Verkiezingsperiode

Tijdens de onderzoeksperiode van 2003-2010 hebben twee federale verkiezingen plaatsgevonden, namelijk in 2007 en in 2010. Is er een verschil in media-aandacht voor mannelijke en vrouwelijke politici in de journaals die tijdens de verkiezingsperiodes uitgezonden worden, vergeleken met de journaals buiten de verkiezingsperiodes? Kunnen vrouwen een deel van hun achterstand goedmaken tijdens de campagne? De verkiezingsperiodes zijn gedefinieerd als de laatste zes weken voor de verkiezingsdag. Grafiek 10 toont de man-vrouwverdeling in de TV-journaals tijdens de verkiezingsperiode en de niet-verkiezingsperiode. In de aanloop naar de verkiezingen krijgen vrouwelijke politici gemiddeld 35% van de spreektijd voor alle politici. Hoewel de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke politici nog steeds niet paritair is, komen vrouwelijke politici dus duidelijk ruimer aan bod tijdens de verkiezingscampagne dan tijdens de rest van het jaar, wanneer ze slechts 21,7% van de politici-spreektijd innemen. Ter illustratie kijken we even naar de meest aanwezige politici. Tijdens de verkiezingsperiodes staan er twee vrouwen in de Top-5 van politici met de meeste spreektijd. Het gaat om Marianne Thyssen en Caroline Gennez die beiden partijvoorzitster waren van respectievelijk CD&V en sp.a. Tijdens de niet-verkiezingsperiode echter is er in de hele Top-10 geen enkele vrouw te bespeuren. Thyssen en Gennez profiteerden dus van de extra aandacht die partijvoorzitters krijgen tijdens de verkiezingscampagne. Verder kunnen ook de quota met betrekking tot de kieslijsten een rol spelen tijdens de verkiezingsperiode. Deze quota zorgen namelijk voor een paritaire vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kieslijsten, met zowel een man als een vrouw op de eerste en tweede plaats in de lijst. De quota-wetgeving zorgt er blijkbaar wel voor dat vrouwen een wat meer zichtbare rol vervullen bij de lijstvorming en tijdens de verkiezingscampagne, maar de wetgeving kan er niet voor zorgen dat vrouwen even zichtbaar blijven in de periode na de verkiezingen.

Grafiek 10: Aandeel van de spreektijd per individuele politicus volgens periode in de 19-uur-journaals op Eén en VTM van 5 juni 2003 t.e.m. 13 juni 2010 (N = 77 uren)

Alle factoren samen: de media-aandacht voor vrouwelijke politici 'voorspellen'

Tot nog toe zagen we hoe de spreektijd voor mannelijke en vrouwelijke politici verdeeld is volgens de politieke functie, de leeftijd, de partij en de periode waarin de journaals uitgezonden worden. Door al deze factoren samen te brengen in een regressieanalyse, kunnen we de media-aandacht voor vrouwelijke politici voorspellen en verklaren. Op die manier kunnen we uitspraken doen over welke factoren netto, dus controlerend voor het effect van de andere factoren, leiden tot media-aandacht in de Vlaamse TV-journaals. Hoe krijg je als politica meer media-aandacht? We voerden twee regressieanalyses uit: een voor de verkiezingsperiode en een voor de niet-verkiezingsperiode. Bij de analyse voor de verkiezingsperiode hebben we ook de plaats op de kieslijst toegevoegd als factor. Door de genderquota bezetten mannen en vrouwen ongeveer evenveel topplaatsen op de lijst, wat de spreektijd voor vrouwelijke politici zou moeten verhogen. In de modellen wordt ook het significantieniveau toegevoegd. Een significante factor betekent dat er een reëel verband bestaat, controlerend voor alle andere factoren, tussen media-aandacht en de bepalende factor. Alleen de significante verbanden zijn dus echte verbanden.

Tabel 2: Multivariate regressie die de media-aandacht voor vrouwen verklaart

Factor	Subfactor	Niet-verkiezingsperiode		Verkiezingsperiode	
		Beta	Significant	Beta	Significant
Geslacht	Man (0) - vrouw (1)	-0,12**	JA	-0,04	NEE
Leeftijd	Oplopend in jaren	0,05	NEE	0,03	NEE
Politieke partij	Links-rechtsplaatsing van de partijen	0,01	NEE	0,01	NEE
Minister	Minister vs. geen minister	0,57***	JA	0,24***	JA
Partijvoorzitter	Partijvoorzitter vs. geen partijvoorzitter	0,23***	JA	0,44***	JA
Plaats op de kieslijst	Topplaats vs. geen topplaats			0,16**	JA

Eerst bespreken we het regressiemodel van de niet-verkiezingsperiode, dat is de gangbare periode waarin regering en parlement normaal aan het werk zijn. De linkse kolom in Tabel 2 toont dat al de factoren samen 37% van de verschillen in media-aandacht tussen vrouwelijke en mannelijke politici verklaren. Onze factoren voorspellen dus een behoorlijk groot stuk van de nieuwsaandacht die de vrouwelijke en mannelijke politici te beurt valt. Uit de resultaten blijkt dat vrouwelijke politici significant minder spreektijd krijgen dan mannelijke politici; namelijk 12% oftewel gemiddeld 8 minuten minder spreektijd. De functie van een politicus, zoals minister of partijvoorzitter, bepaalt in grote mate hoeveel spreektijd een politicus krijgt. Maar zelfs wanneer vrouwen en mannen dezelfde politieke functie uitoefenen, dan nog krijgen vrouwen significant minder media-aandacht dan mannen. In normale politieke tijden krijgt een vrouw dus systematisch minder media-aandacht. De hoeveelheid media-aandacht hangt, als we controleren voor de andere factoren, niet af van de leeftijd of de partij van de politicus.

Ten tweede analyseren we de verkiezingsperiodes waarbij de factoren 28% van de verschillen verklaren. Het significante effect van geslacht valt hier weg. Dit wil zeggen dat de media-aandacht voor vrouwelijke politici in die periode niet verschilt van de aandacht voor mannelijke politici. Zoals buiten de verkiezingen, doet de functie van de politicus er wel degelijk toe en bepaalt die hoeveel aandacht hij of zij krijgt. Een topplaats op de lijst leidt ook tot significant meer spreektijd in de weken voor de verkiezingen. Dat ongeveer evenveel vrouwen als mannen een topplaats op de lijst hebben, kan verklaren waarom vrouwelijke politici tijdens de verkiezingscampagne meer in de media aan bod komen dan tijdens de rest van het jaar. We zien dus dat, zelfs rekening houdend met alle mogelijke soorten achtergrondvariabelen, vrouwelijke politici tijdens het overgrote deel van de tijd minder media-aandacht krijgen dan mannen met een vergelijkbare functie. Enkel in de korte periode van de verkiezingscampagne (zes weken per vier jaar) komen vrouwelijke politici even vaak aan bod als mannelijke politici.

Conclusie

Uit deze Nieuwsmonitor blijkt duidelijk dat vrouwen ondervetegenwoordigd zijn in de Vlaamse televisiejournals. Een belangrijke verklaring voor die verhouding is het feit dat nog steeds meer mannen dan vrouwen een topfunctie bekleden en daarom vaker geïnterviewd worden. In deze Nieuwsmonitor hebben we echter aangetoond dat dit niet de volledige verklaring is. Zelfs als we rekening houden met de rollen die worden gespeeld en de politieke functies die worden uitgeoefend, dan nog blijkt dat vrouwen minder vaak aan bod komen, en dat de gemiddelde spreektijd die ze krijgen significant korter is dan die van mannen met een gelijkaardige functie. De analyses suggereren dat de redacties voor een stuk verantwoordelijk zijn voor de ondervetegenwoordiging van vrouwen. Ook als een journalist iemand willekeurig interviewt, bijvoorbeeld een klant in een supermarkt, kiest hij of zij vaker een man dan een vrouw als nieuwsbron. Ook als een vrouwelijke en een mannelijke minister of partijvoorzitter wedijveren voor media-aandacht, dan gaat de voorkeur vaker uit naar de man die deze functie bekleedt. Het lijkt te gaan om een belangrijke, systematische en significante vertekening. Het kan natuurlijk zijn dat een aantal kenmerken van de geïnterviewden die we niet hebben kunnen meten verantwoordelijk zijn voor het verschil (bv. vrouwen praten misschien uit zichzelf korter, mannen leveren meer sappige quotes dan vrouwen, mannen willen liever dan vrouwen op het scherm komen). Maar de consistentie van onze analyses suggereert dat er toch echt op een of andere manier een verschil wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen. Uit de vergelijking tussen VRT en VTM blijkt dat het al dan niet hebben van een diversiteitsbeleid weinig verandert aan deze vertekening.

Samenvatting

- ➔ Vrouwen nemen anno 2011 22% van de totale spreektijd in de journals in
- ➔ In de laatste negen jaar steeg het aandeel vrouwen in de TV-journals met 4%
- ➔ VTM laat systematisch meer vrouwen aan het woord dan Eén
- ➔ Vrouwen worden vooral als 'vrouw in de straat' of als getuige geïnterviewd, namelijk 43%
- ➔ Vrouwen worden beduidend minder opgevoerd als elitebron, met name 17%
- ➔ Per quote mogen mannen gemiddeld 19 seconden aan het woord blijven en vrouwen gemiddeld 15 seconden
- ➔ Vrouwen komen vooral in 'softere' thema's aan het woord zoals onderwijs, sociale zaken en vermaak. Mannen spreken eerder in 'hardere' thema's zoals defensie en oorlog
- ➔ In de Top-20 van de vrouwen met de meeste spreektijd staan 12 politici, met Franstalige politica Laurette Onkelinx op kop
- ➔ In de spreektijd voor alle politici zijn vrouwen met 22,5% vertegenwoordigd, hoewel ze 35 % van de politieke functies innemen
- ➔ De man-vrouwverhouding bij topfuncties is evenwichtiger verdeeld dan de verhouding bij minder machtige politieke functies
- ➔ Vrouwen van linkse partijen hebben meer kans om in het nieuws te spreken dan vrouwen van rechtse partijen
- ➔ In de periode voorafgaand aan de verkiezingen worden meer vrouwelijke politici aan het woord gelaten
- ➔ Zelfs rekening houdend met de functie (bv. minister of partijvoorzitter) krijgen vrouwen minder media-aandacht

Contact

Wenst u meer informatie over het ENA of de Nieuwsmonitor, neem contact op met Julie De Smedt, coördinator van het Elektronisch Nieuwsarchief.

E-mail	nieuwsmonitor@ua.ac.be	Website	www.m2p.be/Nieuwsmonitor
Telefoon	03 265 57 60	Twitter	@deNieuwsmonitor
GSM	0494 89 79 83		